

مقدمة

عضویت در شوراهای برنامه‌ریزی درسی و تدوین راهنمای برنامه درسی تربیتبدنی و تألیف کتاب‌های راهنمای تدریس برای معلمان تربیتبدنی، و عضویت در گروه بنیان‌گذار و بعد از آن، هیئت تحریریه مجله رشد آموزش تربیتبدنی در سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش، و در حال حاضر عضویت هیئت علمی دانشکده تربیتبدنی و

در دوران تحصیل در مقاطع تحصیلی راهنمایی و متوسطه، بیشتر معلمان تربیتبدنی من علاوه بر معلمی تربیتبدنی، ورزشکار و بعضی هم مریبان ماهر و معروفی در رشته‌های مختلف ورزشی، بهویره فوتیال، بودند و اغلب، تیم‌های ورزشی آموزشگاهی را نیز در مسابقات ورزشی آموزشگاهی در سطوح مختلف هدایت می‌کردند. برای من که در همان دوران علاوه بر عضویت در تیم‌های ورزشی آموزشگاهی در سطوح مختلف در سطح باشگاهی نیز فوقیال بازی می‌کردم و مریبان مختلفی را تجربه کرده بودم، تفاوت‌های شخصیتی و رفتاری مریبانی که معلم هم بودند با مریبانی که شغل‌های دیگری داشتند چندان قابل درک و تأمل نبود. بعد از آن دوران و از دوره تحصیل در رشته دبیری تربیتبدنی در دانشگاه، انجام وظیفه در جایگاه معلم تربیتبدنی در مدارس ابتدایی، راهنمایی و متوسطه، فعالیت در پست‌های کارشناسی، کارشناسی مسئول، ریاست گروه، معاونت آموزش و پژوهش در بخش تربیتبدنی حوزه ستدادی وزارت آموزش و پرورش،

تفاوت‌های تدریس و مریگری در متون پژوهشی

مترجم: دکتر جواد آزمون

عضو هیئت علمی دانشکده تربیت بدنی و علوم
ورزشی دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی

به نظر می‌رسد
معلمان تربیت‌بدنی
به دلیل مشخص
نبودن وظيفة
اصلی شان در
مدرسه و مشکلات
ساختاری
پیش‌گفته،
دچار «تعارض
نقش تدریس -
مریگری» هستند

برنامه‌هایی که تحت پوشش یک وزیر و به نمایندگی دو معاونت توسط فردی به نام «معلم تربیت‌بدنی» دنبال می‌شود، نقایص و تعارضاتی را شاهد باشیم. با وجود برنامه درسی و مشخص بودن تکلیف معلم در مدرسه اگرچه مبین انجام وظیفه است، بعضًا شاهد صدور بخشنامه‌هایی از طرف معاونت تربیت‌بدنی و سلامت هستیم که معلم را با وظایفی اضافی و فوق برنامه رویه رو می‌کنند و احتمالاً موجب سردرگمی آن‌ها می‌شوند. البته کاستی‌ها و مشکلات موجود در نظام تربیت معلم تربیت‌بدنی، برنامه‌های درسی متعدد و سازوکارهای جذب و استخدام معلم نیز احتمالاً در بروز چنین سردرگمی‌ای مؤثر می‌باشند.

اکنون بعد از سال‌ها تحصیل، مشاهده، مطالعه و کسب تجربه می‌پندارم که بین آن دسته از معلمان که مری نیز بودند، با مرتبه‌یانی که شغل‌های دیگری داشتند تفاوت‌های شخصیتی و رفتاری بسیاری وجود داشته که احتمالاً ریشه در «شغل» دارد. اما چالش اصلی این است که به نظر می‌رسد معلمان تربیت‌بدنی به دلیل مشخص نبودن وظیفة اصلی شان در مدرسه و مشکلات ساختاری پیش‌گفته، دچار «تعارض نقش تدریس- مریگری» هستند. لذا به دلیل تدریس درس تربیت‌بدنی در مدارس در سطح دانشگاه و برخوردهایی با معلمان تربیت‌بدنی و معلم-دانشجویانی که در حال حاضر مشغول تدریس درس تربیت‌بدنی در مدارس‌اند و چنین تعارضی را احساس می‌کنند، بر آن شدم که حداقل برای توجیه خودم، به روالی علمی و پژوهشی موضوع تعارض نقش معلم- مری را در تربیت‌بدنی مدارس بررسی کنم و یافته‌هایم را در معرض دید علاقه‌مندان و احیانًا مسئولان قرار دهم. از آنجا که هر پژوهشی با مطالعه و بررسی ادبیات پیشینه آغاز می‌شود، من نیز مطالعه و ترجمه منابع مختلف در این موضوع را در دستور کار سال حاری قرار داده‌ام و قصد دارم حداقل در قالب سه مقاله جدآگاه، نتیجه بررسی‌های کتابخانه‌ای و نظری خود را به اطلاع خوانندگان محترم نشریه رشد آموزش تربیت‌بدنی برسانم. اولین مقاله با عنوان «تفاوت‌های تدریس و مریگری در متون پژوهشی»، که ماحصل ترجمه و تلخیص منتخبی از متون پیشینه است، تقدیم می‌شود.

کلیدواژه‌ها: مدارس، معلم تربیت‌بدنی، درس تربیت‌بدنی

علوم ورزشی دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی به مرور زمان علاوه بر پیگیری امور اجرایی، بیشترین تلاش و وقتی را به پژوهش، آموزش، تألیف و ترجمه در حوزه برنامه‌ریزی درس تربیت‌بدنی و اخیراً تربیت معلم تربیت‌بدنی معطوف داشته‌ام. طی این دوران بزرگ‌ترین چالش‌هایی که همواره در مراحل مختلف با آن‌ها رویه رو بوده‌ام شاید در این جمله‌ها بگنجد که «در مدرسه درس تربیت‌بدنی داریم یا ورزش؟ معلم تربیت‌بدنی داریم یا معلم ورزش؟ ساعت تدریس تربیت‌بدنی داریم یا زنگ ورزش؟ وظیفه اصلی معلم تدریس تربیت‌بدنی است یا مریگری ورزش؟»

به دلیل توجه جهانی به موضوع درس تربیت‌بدنی در مدارس و اثبات تأثیرات مختلف فعالیت‌های بدنه و بهویژه فعالیت‌های بدنه مدرسه‌ای در قالب درس تربیت‌بدنی، طی چند دهه گذشته و توجه دولتها، دستگاه‌های متولی، دانشگاه‌های، و علاقه‌مندان به موضوع تربیت‌بدنی در مدارس کشورمان طی سه دهه گذشته و تصویب اهداف کلی و دوره‌ای آموزش‌پرورش کشور جمهوری اسلامی ایران و به دنبال آن، تدوین برنامه درسی تربیت‌بدنی و اقدامات تکمیلی مختلف تقریباً تکلیف سه بخش اول معلوم شده است؛ یعنی، بنابر اهداف مصوب، ما در مدارس درس تربیت‌بدنی، ساعت درس تربیت‌بدنی و معلم تربیت‌بدنی داریم (آزمون، ۱۳۸۳). اگرچه هنوز در اجرا نقایص وجود دارد اما به نظر من به دلیل عدم تقسیم وظایف در بدنه ستادی و صفوی وزارت آموزش‌پرورش و وجود برخی ابهامات اجرایی و موازی کاری‌ها، چالش آخر کمتر مورد تأمل و توجه قرار گرفته است. بنابر قوانین آموزشی، مسئولیت برنامه‌ریزی درس تربیت‌بدنی در مدارس به عهده سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی است. از طرف دیگر، به دلیل اهمیت تربیت‌بدنی و ورزش در سنتی مدارس، ساختاری تشکیلاتی به نام «معاونت تربیت‌بدنی و سلامت» در وزارت آموزش‌پرورش وجود دارد که در روزگاری نه چندان دور در حد یک اداره کل بود. اگرچه آثار مثبت این ساختار و تلاش‌های ارزنده و قبل تقدیر تمامی کسانی که طی سالیان گذشته در این ساختار انجام وظیفه کرده و مشغول انجام وظیفه‌اند قبل اغماض نیست، عدم تفکیک وظایف و برخی ابهامات وظیفه‌ای باعث شده است که در صحن مدرسه و در اجرای

تفاوت‌های تدریس و مریگری از منظر پژوهشگران

بین نقش‌های معلم و مری برجستگی از همپوشانی وجود دارد. تمرکز روی تدریس، آموزش، حرکت بدنی، و تماس گستردگی با کودکان و بالغان عموماً در هر دو نقش هستند (گیلبرت، ۲۰۱۰؛ اوکانور^۱ و مک دونالد، ۲۰۰۲). اما بنا به اظهار کوکمن و همکارانش^۲ (۲۰۱۰)، نقش‌های معلم و مری خصوصیات بسیار متفاوتی نیز دارند و ضمناً به توانایی‌های متفاوتی نیازمندند.

لاک و مسنگل^۳ (۱۹۷۸) متذکر شدند که در ارتباط بین اجرای نقش با ارتقای شغل، میزان آماده‌سازی روزانه مورد نیاز؛ فراوانی، صراحت، و مقبولیت ارزشیابی و پاسخ‌گویی، سطح اجماع در موضوعات مرتبط با تحقق عملکرد مطلوب، میزان تماس با مشتریان، ناهمنگی ارباب رجوع، میزان مشارکت داوطلبانه مشتری، انگیزش مشتریان، اندازه گروه مشتریان نسبت به سایر گروه‌ها، که شغل با آن مواجه است، تناقضاتی وجود دارد. همچنین، این دو نقش اختلافاتی در اهداف یادگیری و مشخصه‌های تکلفی و گروهی با هم دارند (چلادوری و کوگا، ۱۹۹۶؛ کوکمن و همکاران، ۲۰۱۰). به این اختلافات و سایر اختلافات در ادبیات پیشینه اخیر اشاره شده، ولی میزان تفاوت و تأثیرات مختلف آن‌ها منوط به بافتی است که معلم با مری در آن کار می‌کند. احتمالاً عواملی نظیر سطح و پایه تحصیلی، سطح اقتصادی - اجتماعی داشت آموزان، طرفداری از تدریس و مریگری و مسئولیت نسبت به عملکرد تدریس و مریگری بر ادراکات شخص از نقش‌هایی تأثیرگذارند. همچنین باستی در نظر داشت که احتمالاً هویت و تعهد شخص نسبت به هر نقش متفاوت است، که این موضوع روی میزان اختلافات تجربه شده تأثیر خواهد گذاشت. در ادامه، به تحقیقات اخیر در رابطه با سازگاری نقش‌های معلم و مری بهطور خلاصه اشاره خواهد شد و حوزه‌هایی که توجه بیشتری به بافت و خصوصیات فرد معطوف داشته‌اند، معرفی خواهد شد (کیوین، ۲۰۱۳).

خصوصیات ارباب رجوع

تربیت‌بدنی، حداقل به عنوان بخشی از ساعت آموزشی، یک موضوع درسی اجباری در برنامه درسی مدارس است (وون و همکاران، ۲۰۱۰؛ اوکانور و مک دونالد، ۲۰۰۲). در مقابل، شرکت در فعالیت‌های فوق برنامه ورزشی اصولاً داوطلبانه است (اوکانور و مک دونالد، ۲۰۰۲). تفاوت بنیادی بین این دو موقعیت موجب می‌شود تا هر یک، ارباب رجوع متفاوت با دیگری یا خاص خود را جذب نماید. داشت آموز حضور در برنامه‌های ورزشی را خود انتخاب می‌کند، اما معلم تربیت‌بدنی با داشت آموز حضور در تعامل است که ملزم به حضور شده و تمایلات و انگیزش متفاوت‌تری برای انجام فعالیت بدنی دارد. این جی: اج. بیدل^۴، ۲۰۰۱، ۱). شواهدی وجود دارد که

دانش آموز حضور در برنامه‌های ورزشی را خود انتخاب می‌کند، اما معلم تربیت‌بدنی با داشت آموزانی در تعامل است که ملزم به حضور شده و تمایلات و انگیزش متفاوت‌تری برای انجام فعالیت بدنی دارد

اهداف کلی و عینی

اوکانور و مک دونالد (۲۰۰۲) خاطرنشان می‌سازند که مریگری و تدریس تربیت‌بدنی بر حسب پیامدهای مورد انتظار، با یکدیگر

**مدیران به
ندرت به دلیل
نارسایی‌های
تدریس اخراج
می‌شوند؛ با وجود
این، تجربه تدریس
به ندرت بدله برای
شکست در زمین
ورزش محسوب
می‌شود**

نشان می‌دهد برای معلم یا مربیان مشکل است که بر تفاوت‌های موجود در بین یادگیرندگانی که در چنین موقعیت‌هایی قرار گرفته‌اند، به طور مؤثر فایق آیند (آی سی نینا، ۱۹۹۹: ۳۰). هرچند، چنین موضوعی به بافت مدرسه و خصوصیات ارباب رجوع نیز بستگی دارد.

برخی مدارس منش اجتماعی را در موضوع فعالیت بدنی بنیاد نهاده‌اند و مشارکت در همه اشکال فعالیت بدنی را ترغیب و تشویق می‌کنند. در سایر مکان‌هایی که تربیت‌بدنی و فعالیت بدنی ارزشمند تلقی نمی‌شوند، کودکان ممکن است برای داشتن تمایلات منفی نسبت به تربیت‌بدنی مستعدتر شوند. در ضمن، معلمان تربیت بدنی باید به تعداد زیادی از کودکان با سطوح مهارتی و انگیزشی مختلف آموزش دهند؛ حال آنکه مربیان گروهی نسبتاً کوچک از دانش‌آموز - ورزشکاران با انگیزه بالا را آموزش می‌دهند (آی سی نینا، ۱۹۹۹؛ وون و همکاران، ۲۰۱۰؛ اوکانور و مک دونالد، ۲۰۰۲). یافتن و مشاهده کلاس‌های تربیت‌بدنی که نسبت به سایر کلاس‌ها بزرگ‌تر باشد عجیب و غیرمتعارف نیست؛ چون سیاری از ایالات‌های در خصوص اندازه کلاس تربیت‌بدنی که قابل قیاس با اندازه کلاس سایر موضوعات درسی باشد، حکمی صادر نکرده‌اند (انجمان نارسایی‌های تدریس اخراج می‌شوند؛ با وجود

ملی ورزش و تربیت‌بدنی و انجمان قلب آمریکا^{۱۴}، ۲۰۱۰). برای مثال، هارдин (۱۹۹۹) در مطالعه روی معلمان - مربیان تحت بررسی خود دریافت که نسبت متوسط معلم به دانش‌آموز ۱: ۳۰، اما نسبت متوسط مربی به ورزشکار ۱: ۴ بوده است و این، مبنی وجود نسبت‌های متفاوت در بافت‌های مختلف است. برخی ایالات‌ها و نواحی محلی به نسبت‌های معلم به دانش‌آموز مشابهی در کلیه کلاس‌ها نیاز دارند؛ در حالی که سایرین کلاس‌هایی با اندازه بزرگ‌تر را در تربیت‌بدنی برنامه‌ریزی می‌کنند. به همین نحو، برنامه‌های ورزشی که مجاز به حذف بازیکنان نیستند، در مقایسه با فرایندهای سطح بالای انتخاب تیم احتمالاً نسبت‌های مربی به ورزشکار بزرگ‌تری خواهند داشت.

پاسخ‌گویی

در برخی موقعیت‌های مدرسه‌ای، معلمان یا مربیان شاید نسبت به عملکردشان در نقش مربی پاسخ‌گو باشند اما در نقش معلم چنین نباشند. مدیران ممکن است کسب موفقیت در زمین‌های ورزشی را طلب کنند، اما کسب موفقیت در کلاس درس را خیر (چلادوری، کوگا، ۱۹۹۶). همان‌طور که مسنگ (۱۹۸۱) مطرح کرده است «مدیران به ندرت به دلیل نارسایی‌های تدریس اخراج می‌شوند؛ با وجود

به نظر می رسد معلمان تربیت بدنی به دلایل مختلف در مدرسه با نقش های دوگانه معلمی (یا تدریس) و مریگری مواجهه اند

پی نوشت ها

1. Gilbert
2. O'Connor
3. Macdonald
4. Konukman and colleagues
5. Locke and Massengale
6. Chelladurai & Kuga
7. Kwon et al
8. Millsalge and Morley
9. National Association of Sport and Physical Education (NASPE)
10. Rees
11. Kirk & Gorely
12. S. J. H. Biddle
13. Aicinena
14. National Association of Sport and Physical Education (NASPE), & American Heart Association (AHA)
15. Hardin
16. Sage
17. Templin
18. Stroot, Fauchette, and Schwager
19. Locke

منابع

1. آزمون، جود (۱۳۸۳). اهداف آموزش و پرورش در برنامه درسي تربیت بدنی دوره ابتدایي. نشریه نگاه. سال دوازدهم، شماره ۲۲۵. تهران: وزارت آموزش و پرورش.
2. Kevin, A. (2013). Understanding Teacher/Coach Role Stressors and Burnout, PhD dissertation, Purdue University, West Lafayette, Indiana, USA.

استروت، فاوست و شوگر^{۱۸} (۱۹۹۳) معتقد بودند که با بت تدریس شان هیچ حمایت نشده و با بت کیفیت تدریس شان نیز پاداشی نگرفته اند. اگرچه، این مورد در همه موقعیت هایا در مورد همه معلمان صادق نیست. برخی مدیران صادقانه برای تربیت بدنی ارزش قائل اند و به طور منظم در سالان ورزش حضور می یابند. حضور منظم مدیران در سالان ورزش برای بررسی تأثیر روند رایج پرداخت حقوق در مقابل عملکرد در ساختار پاداش معلم / مربی جالب توجه خواهد بود. به طوری که مجریان نقش معلم اجرت کامل عملکرد تدریسی شان را دریافت خواهند کرد به عقیده لک^{۱۹} (۱۹۷۸)، بدليل تفاوت های موجود بین نقش های معلم و مربی، «ممکن نیست دون نقش به یک اندازه جذاب یا همسان باشند و وقتی به هم پیوند خورند، غیر منظره نخواهد بود که یکی نقش ارجح شود ولذا ترجیح آن به اختلال در نقش غیر ارجح منجر گردد» (صفحه ۱۸۳). اگرچه محیط و تمایل شخص در تأثیر تجارب معلم / مربی نقش بازی می کنند، به هر حال وجود درجاتی از تعارض نقش اجتناب ناپذیر است. مسنگل (۱۹۸۱) با این پیشنهاد که طبیعت بی همتای نقش دوگانه معلم / مربی به علاوه انتظارات همراه با آن بسیاری از معلم / مربیان را در یک موقعیت «عارض اجتناب ناپذیر» قرار می دهد، ادعای اجتناب ناپذیری تعارض نقش را تقویت کرد (صفحه ۲۳).

خلاصه

به نظر می رسد معلمان تربیت بدنی به دلایل مختلف در مدرسه با نقش های دوگانه معلمی (یا تدریس) و مریگری مواجهه اند؛ نقش هایی که هر یک ویژگی های خاص خود را دارد و توانایی های متفاوتی را می طلبند. در جمع بندی از بررسی ادبیات پیشینه می توان چند عامل مهم و تأثیرگذار را در ظهور و بروز چنین نقش هایی شناسایی کرد؛ اهداف کلی و عینی، خصوصیات ارباب رجوع، پاسخ گویی و پاداش ها. هر یک از این عوامل، براساس سه هم بیشتر و اصلی تری که دارند، می توانند به ارجحیت یک نقش نسبت به نقش دیگر تشویق شوند. به هر حال، وجود تعارض نقش مسلم است و بعضی چنین اعتقادی وجود دارد که تعارض نقش بین معلم - مربی تربیت بدنی اجتناب ناپذیر است.

این، تجربه تدریس به ندرت بدی برای شکست در زمین ورزش محسوب می شود (صفحه ۲۳).^{۲۰} هاردين (۱۹۹۹) دریافت که معلم - مربی ها احساس می کنند که برای نقش مربی بیشتر از نقش معلم پاسخ گو هستند؛ اگرچه ابتدا به عنوان معلم استخدام شده اند. سیچ^{۲۱} (۱۹۸۷) بر این باور است که «از معلمان یادانش آموزان آن ها ارزشیابی دولتی کمی می شود و ارزشیابی سازمانی نیز نوعاً پراکنده و مبهم اند.» (صفحه ۲۱۸). برای مثال، شرکت کنندگان در مطالعه نقش دوگانه معلمان و مربیان بسکتبال هربرت (۲۰۰۷) معتقد بودند که شغلشان پیروزی در بازی های بسکتبال بوده است، اما درباره اینکه در قبال تدریس نیز پاسخ گو بوده اند، به همان صراحت پاسخ ندادند. عوامل خود ساخته، داخلی (مثل، هیئت مدیره مدرسه، مدیر)، و خارجی (مثل، والدین، جامعه) برای کسب موفقیت و ظاهر شدن در بالاترین درجات مریگری فشار وارد می کنند تا تدریس یا معلمی (تمپلین^{۱۷}، ۱۹۸۰ الف) اما معلمان و اعضای جامعه که برای تربیت بدنی ارزش قائل اند و همچنین تمایلات شخصی معلم / مربی احتمالاً موجب برقراری ساختارهای پاسخ گویی می شوند. برخی معلم / مربیان نسبت به عملکرد خود در هر دون نقش به یک اندازه پاسخ گو بوده اند؛ در حالی که برخی دیگر ممکن است در یک نقش نسبت به نقش دیگر بیشتر ارزشیابی شده باشند. به همین نحو معلم / مربیانی که بیشتر با نقش مربی شناخته می شوند، احتمالاً خود را در استاندارد بالای مریگری نگه می دارند تا تدریس یا معلمی، و بر عکس این مطلب می تواند در مورد تمایلات تدریسی هم واقعیت داشته باشد.

پاداش ها

معلم / مربیان اغلب در یک سیستم پاداشی پیچیده و نابرابر گرفتارند (مسنگل، ۱۹۸۱). مدیران ممکن است معلم / مربیان را به خاطر عملکردشان در عرصه مریگری تشویق کنند اما از تشویق تدریس عالی آنان غافل شوند (چladوری و کوگا، ۱۹۹۶؛ تمپلین، ۱۹۸۰، الف). بسیاری از معلمان، به ویژه معلمان تربیت بدنی، تماس محدودی با مدیر دارند و به حد زیادی کیفیت تدریس شان تا حدود زیادی مورد ملاحظه و توجه قرار نمی گیرد (چladوری و کوگا، ۱۹۹۶). برای مثال، معلمان مورد بررسی در مطالعه